

Birgit Nilsson 1918-2006

Teksti: Jack Leo

Birgit Nilsson, yksi kaikkien aikojen suurimmista Wagner-laulajista, Brünnhildenä Wienissä vuonna 1957.

1900-luvun loppupuoliskon epäilemättä suurin Wagner-sopraano, ruotsalainen **Birgit Nilsson**, kuoli joulupäivänä 87-vuotiaana.

Nilsson syntyi 17.5. vuonna 1918 Västra Karupsissa Skånessa. Nilsson aloitti musiikillisen koulutuksensa hyvin nuorena äitinsä opetuksessa, mutta uransa laulajana hän aloitti varsin myöhään, vasta vuonna 1946, jo 28 vuoden iässä. Tällöin hän lauloi Agathen roolin Taika-ampujassa vain kolmen päivän varoitusaajalla. Läpimurtonsa hän teki vuotta myöhemmin Lady Macbethin roolissa. Vuonna 1951 hän esiintyi Glyndebournen festivaaleilla *Idomeneon* Elettran roolissa, ja hän debytoi jo vuonna 1954 Bayreuthissa Elsan roolissa, ja lauloi siellä säännöllisesti liki kahden vuosikymmenen ajan. Lontoon Covent Gardenissa Nilsson lauloi ensimmäistä kertaa vuonna 1957, ja La Scala kutsui hänet laulamaan Turandotia teatterin 370. kauden avajaisiin. New Yorkin Metropolitanissa hän debytoi Isoldena vuonna 1959, ja hänestä tuli varsinainen suosikki tuossa talossa, kuin myös Vienin valtionoopperassa, jossa hän lauloi ensimmäistä kertaa vuonna 1953.

Wagnerin suuret sopraanoroolit tarjosivat Nilssonin suurella ja vakaalla äänelle hedelmällisimmän maaperän. Ensimmäisen Brünnhildensä kokonaisessa *Ring*-syklissä hän lauloi jo vuonna 1954 Münchenissä

ja ensimmäisen Isoldensa hän oli laulanut vuotta aikaisemmin Tukholmassa. Nilssonin ohjelmistoon kuuluivat myös *Tannhäuserin* Elisabeth ja Venus (jotka hän lauloi samassa esityksessä Metropolitanissa vuonna 1966), **Richard Straussin** Elektra, Salome ja Marsalkatar, *Fidelion* Leonore, *Don Giovannin* Donna Anna sekä Turandot, Tosca ja Aida. Viimeisen uuden roolinsa, värjäarin vaimon Straussin oopperasta *Nainen vailla varjoa*, hän lauloi ensimmäistä kertaa vuonna 1975. Nilsson jätti oopperalavan lopullisesti vasta vuonna 1984.

Nilssonin oli epäilemättä 1960- ja 70-lukujen johtava dramaattinen sopraano, ja monien mielestä kaikkien aikojen suurimpia Wagner-laulajia. Nilssonilla ei ollut **Kirsten Flagstadin** lämpimän säteilevää ääntä tai **Astrid Varnayn** tumman draamatista soitinta, eikä hänellä myöskään ollut **Frida Leiderin** heleän kaunisten sopraanoa, vaikka oli ehkä muuten lähempänä Leiderin äänityyppiä kuin Flagstadia. Mutta Nilssonilla oli teräksinen ääni, joka läpäisi paksuimmankin orkesterisoinnin kuin lasersäde. Nilssonin ääni ei ehkä ollut luonnostaan kovin

kaunis, mutta siinä oli tavattomasti voimaa, varmuutta ja väsymättömyyttä. Etenkin hänen korkeat äänensä olivat vaivattomat ja loistokkaat.

Aikoinaan oli muodikasta haukkua tätä suurta laulajatarta pelkäksi äänitykiksi. Onkin totta, että Nilsson ei ollut samalla tavalla syvälinen tulkitsija kuin Varnay tai **Martha Mödl**, mutta vaikka hänen äänensä olikin sävyltään kylmä, tämä ei tarkoita etteikö Nilsson olisi kyennyt tuomaan inhimillistä lämpöä esityksiinsä. Täytyy vain kuunnella esimerkiksi *Tristanin* toinen näytös vakuuttuakseen siitä, että Nilsson kykeni myös herkkään ilmaisuun.

Nilsson oli laulajana hyvin pidetty kollega ja luotettava esiintyjä. Hän ei diivaillut ja perui esityksiä vain ani harvoin. Oopperatalojen johtajat ovatkin ylistäneet kilpaa Nilssonia, joka aina käyttäytyi erittäin ammattimaisesti. Nilsson myös onnistui säilyttämään maanläheisen huumorintajunsa koko uransa ajan. Ehkä kuuluisin esimerkki tästä tapahtui Metropolitanissa, kun **Herbert von Karajan** ohjasi *Ringin* siellä. Karajan piti hyvin pimeistä näyttämökuvista, joista Nilsson ei oikein välittänyt. Vastalauseena hän ilmestyi harjoitukseen päässään kaivostyöläisen kypärä lampuineen. Toinen tunnettu esimerkki liittyi hänen nuorille laulajille antamastaan neuvosta. Sen sijaan että olisi korostanut hengitystekniikan merkitystä tai oikeanlaisia roolivalintoja Nilsson sanoi, että "laula aina hyvin istuvissa kengissä". Hän myös suhtautui hyvin pragmaattisesti roolivalintoihinsa. Kun häneltä kysyttiin, mikä oli hänen suosikkiroolinsa,

Nilsson vastasi: "Isolde on tehnyt minusta kuuluisan, mutta Turandot on tehnyt minusta rikkaan".

Suureksi onneksi Nilssonin uran huippu osui yksiin levyteollisuuden tuoteliimain aikakauden kanssa. Nilsson levytti lähes kaikki suuret Wagner-roolit. Etenkin hänen 60-luvulla tekemänsä äänitykset Brünnhildestä ja Isoldesta **Georg Soltin** johdolla studiossa ja livenä Bayreuthista Böhmin johdolla ovat omaa luokkaansa.

"Isolde on tehnyt minusta kuuluisan, mutta Turandot on tehnyt minusta rikkaan"

Nilsson Turandotin roolissa Metropolitanissa vuonna 1975.

Nilsson ei välittänyt Herbert von Karajanin pimeistä näyttämökuvista, ja ilmestyi harjoituksiin päässään kaivostyöläisen kypärä.

Listasta puuttuvat vain Eva, Ortrud ja Senta. Kundrysta on sentään olemassa 70-luvun alussa tehty levytys, jossa Nilsson laulaa toisen näytöksen dueton maanmiehensä **Helge Briliothin** kanssa – eli käytännössä lähes koko roolin.

Wagnerin ohella Nilssonin huippudraamaattinen ääni sopi moniin Richard Straussin sopraanorooleihin. Nilsson loisti ennen kaikkea Elektran roolissa, jossa hänen ehtymätön voimansa ja huikat korkeat nuotit pääsivät oikeuksiinsa. Hän oli myös huomattava Salome, vaikka oli olemukseltaan ja ääneltään kaikkea muuta kuin 16-vuotiaan tytön näköinen tai kuuloinen. Nilsson kuitenkin onnistui tekemään tästäkin roolista hänelle sopivan, ja kuuluisasti hänen versiossaan *Seitsemän hunnun tanssista* huntujen määrä lisääntyi tanssin edessä vähenemisen sijaan – jälleen osoitus niin Nilssonin huumorintajusta kuin myös hänen poikkeuksellisen hyvästä omien heikkouksiensa tuntemuksesta. Nilsson lauloi myös *Ruusuritarin* Marsalkattarena

muutamaan otteeseen uransa alkupuolella, ja häntä harmitti, ettei häntä pyydetty tekemään tuota roolia myöhemmin ollessaan huipulla.

Nilsson loisti myös italialaisessa ohjelmistossa. Hänen teräksinen äänensä oli ihanteellinen Turandotin rooliin, ja Nilsson olikin tuon roolin luultavasti suurin laulaja **Dame Eva Turnerin** ohella. Hän myös laulaa Turandotin kahdessa klassikkolevytyksessä. Puccinin muista rooleista Nilsson levytti myös Toscan ja *Lännen tytön* Minnien. Nilssonin suurista Verdi-rooleista levyille taltiointiin Lady Macbeth, *Naamiohuvien* Amelia sekä Aida.

Nilsson oli suuri laulaja ja ihminen. Hän kerran totesi ruotsalaisessa haastattelussa, ettei olisi voinut tehdä muuta kuin laulaa, sillä hän oli huono kaikessa muussa. Onneksi hän näin tekikin ja antoi musiikin ystäville ja ennen kaikkea wagneriaaneille niin paljon nautintoa. Jäämme kaipaamaan häntä.

Birgit Nilssonin tärkeimpiä Wagner-levytyksiä

Koonnut Robert Storm

Tannhäuser / Otto Gerdes 1968
Tässä *Tannhäuserissa* Nilsson laulaa sekä Elisabethin että Venuksen roolin

Lohengrin / Eugen Jochum 1954
Nilsson esiintyi ensimmäisen kerran Bayreuthissa Elsan roolissa vuonna 1954.

Tristan und Isolde / Georg Solti 1962

Nilssonin Isolde-tulkintoja on julkaistu levyllä useita. Kuuluisin näistä on **Böhmin** Bayreuth-levytys, Tristanina **Wolfgang Windgassen** ja Markena **Martti Talvela**. **Soltin** studiolevytyksessä Tristanin laulaa **Fritz Uhl** ja Kurwenalin **Tom Krause**.

Tristan und Isolde / Karl Böhm 1966

Der Ring des Nibelungen / Georg Solti 1958-65

Nilssonin kaksi Brünnhildeä: Soltin johdolla levytysstudioissa ja Böhmin johdolla Bayreuthissa. Molemmissa Siegmundin roolin laulaa viime vuoden lopulla kuollut tenori **James King**. Soltin levytyksessä kolmantena nornana **Anita Vätkki**, Böhmillä Fasoltina **Martti Talvela**.

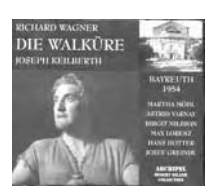
Der Ring des Nibelungen / Karl Böhm 1966-67

Der Ring des Nibelungen / Hans Knappertsbusch 1957

Ennen kuin alkoi laulaa Brünnhildeä, Nilsson lauloi Bayreuthissa *Ringin* pienempiä rooleja. **Knappertsbuschin** *Ringissä* hän laulaa Sieglinden ja kolmannen nornan, **Keilberthin** *Valkyyriassa* Ortlinden. Molemmissa Brünnhildenä toinen ruotsalaissyntyinen sopraano **Astrid Varnay**.

Die Walküre / Joseph Keilberth 1954

La Nilsson: Birgit Nilsson sings Wagner
Wesendonk-laulut ja kohtauksia Brünnhilden, Sieglinden, Isolden, Kundryn ja Sentan rooleista. Kahta jälkimmäistä Nilsson ei levyttänyt kokonaisuudessaan. Kapellimestarina mm. **Leif Segerstam**.

Tristan und Isolde / Karl Böhm 1973
Nilssonin ainoa DVD:llä julkaistu Wagner-rooli. Tristanina sankaritenori **Jon Vickers**.

